

Vladimir Skrbinšek

Moja pot na gledališki oder

Na gledališki oder me je zaneslo brez gledališke romantike. Bil sem otrok, kot vsi vrstniki, ki so podili obroče, se po malem pretepali ali pozidavali hiše in trdnjave. V fantovskih letih pa sem strastno gojil vse mogoče športe. Skratka, gibal in izživljal sem se na realnih tleh vsakdanjosti. Nikdar nisem kaj predstavljal, igral, ne sebi ne drugim.

Edina, najbrž redka izjema je bila v tem, da sem od svojega osmega do dvanajstega leta, do prve svetovne vojne, prav tako strastno kot sem počel vse drugo, obiskoval gledališče. Mama, ki je imela abonma v ljubljanskem deželnem gledališču, me je jemala s seboj. Imela je prvi sedež ob presledku prvega balkona današnje opere, pa sem, iz previdnosti, šele ko se je stemnilo, vstopil v avditorij k njej, saj po tedanjem šolskem redu ne bi smel biti na večernih predstavah.

Tako sem doživel čas, ko je slovensko gledališče iz na pol amaterskega začelo zoreti v profesionalno. Živo so mi v spominu vsi tedanji igralci, pevci in režiserji, tudi še Čehi, ki so oblikovali takratno gledališče.

Prišlo je usodno leto začetka prve svetovne vojne in gledališče je opustelo. V njem se je naselil kinematograf. Samo enkrat sem šel vanj. Takrat sem svojo vojno lakoto tolažil z branjem Shakespeara, a na sporedu je bil nemški film Hamlet. Film me ni prevzel, in vendar sem odšel iz gledališča pretresen. Tista lepa dvorana, osvetljena od toplega sija velikega lestenca in stenskih svetil, v katerih soju se je topil temnokarminski baržun sedežev in ložnih zaves v okviru belih sten in njihovih igrivih štukatur, kar je v soju pridušeno razpršene svetlobe vzbujalo skrivnostno zbranost in napeto pričakovanje odrskega doživlja, ki me je zmeraj znova prevzemalo, je bila svetoskrunsko zanemarjena in razdejana. Baržunasta prevleka sedežev raztrgana, zavese v ložah posivele od prahu, s sten viseče zaplate tapet, odpadajoči kosi štukatur in v prah zdrobljeni ostanki so jo spremenili v pepelišče, kot da je umrla. Zaprašena in opustošena svetica pa so jo komaj osvetljevala, kakor dogorevajoče sveče grobove. Takšno je bilo svetišče, kjer sem ob domači besedi tolikokrat vztrepetal, prevzet od odrskega čudeža.

Ta mračna slika je v petnajstletnem fantu oživela v prisposobo uničenja vsega našega duhovnega življenja. Odkrila mi je opustošenje, ki zajame duha posameznika in ljudstva, kadar mu vzameš jezik in iz njega ustvarjeno duhovno živost. Tako smo večinoma čutili tedanji srednješolci in se, povezani v tajnem

študentovskem društvu Preporod, pridružili vsemu, kar je spodkopavalo osovraženo avstroogrsko nasilje.

Vojna je minila, pokopala v svojih ruševinah habsburško oblast in obsijala nas je svoboda karadgorževičevske Jugoslavije. Tako smo takrat vsaj verjeli. Čas je pokazal drugače.

Vendar, gledališče je spet oživel. Slovesna otvoritvena predstava v dežel-nem gledališču in nekaj mesecev nato otvoritvena predstava Drame v lastni zgradbi, kamor se je odselila iz deželnega gledališča, v katerem je ostala opera sama, pa še v isti sezoni ustanovljeno mariborsko gledališče, so bili pomembni dogodki, ki so nakazovali boljšo prihodnost slovenskega gledališča.

Medtem so se začela iztekati moja srednješolska leta. Pred maturo sem odšel z legijo prostovoljcev na Koroško na bojne položaje pred Podrožco, kjer sem bil do premirja in se nato vrnil v zadnji razred realke, ki je bila že slovenska. Maturiral sem še ne star sedemnajst let. Že pred maturo je naš razred sklenil, da bomo uprizorili šolsko predstavo v proslavo osvoboditve od habsburške monarhije. Igrali smo Linhartovega Matička. Pritegnili so me med igralce, češ, tvoj brat je igralec, boš ti tudi kaj »skup spravil«. Kot najmlajšemu v razredu so mi dodelili vlogo »eniga študenta na vakancah«, Tončka, kakor piše v navedbi oseb te komedije.

Po maturi me je pestila odločitev: kaj naprej? Najbolj me je privlačevala glasba. Že s šestimi leti sem v družinskem sekstetu s popolno gotovostjo pel svoj pevski part in tudi igral klavir. Moj oče, ki je bil duša našega domačega glasbenega življenja je, kakor so utrdile ugotovitve o gledaliških prizadevanjih v Mariboru, že dvajset let pred prvo svetovno vojno bil pobudnik in soustanovitelj slovenskega Delavskega bralnega in pevskega društva v Mariboru. Bil je predsednik pripravljalnega odbora, ko pa je društvo zaživelo, njegov prvi predsednik. Pa tudi pevovodja zhora, pevec, komponist in, ker je bila gledališču namenjena posebna pozornost, še režiser in igralec amater. Na pobudo tega društva sta se pred prvo vojno s Slovansko čitalnico, katere dejavnost in nameni so bili povsem podobni, a so se v njej skoraj izključno zbirali meščani, povezali v Dramatično društvo, iz katerega se je po prvi vojni rodilo Slovensko narodno gledališče v Mariboru.

Vendar se moja nagnjenost za študij glasbe ni uresničila. V skrbi za mojo eksistenco, ki je bila tedaj v glasbi dokaj vprašljiva, je oče želel, da se vpišem na elektrotehnično fakulteto na novoustanovljeni univerzi.

Bil sem na vse strani odprt mlad človek, ki se je strastno ukvarjal s številnimi športi, a prav tako zavzeto obiskoval vse kulturne prireditve, posebej pa dramo in opero. Življenjska sla in radost sta me gnali v objem študentovskih dejavnosti in tako tudi v podjetni dramatski odsek našega društva Preporod, ki je zdaj, čeprav nasprotujoče in nezaželeno meščanskim strankam, delovalo javno. Med drugim smo igrali Za narodov blagor in javno poročilo v enem izmed dnevnikov je o mojem nastopu zapisalo: »Uprav rutinirano je nastopal predstavljalec jurista Kadivca, ki je s svojo naravno komiko izzval živahno veselost.«

Ni mi vzbudilo zavestne želje stopiti na gledališki oder, na deske, ki pome-nijo svet. Vzlet sem to, kakor vsi moji tovariši, za razveseljujoče priznanje našemu študentovskemu razdajanju v vseh dogajanjih javnega življenja.

Sčasoma, po štirih semestrih fakultete sem začutil, da študij elektrotehnike ni moja pot do resničnega življenjskega poklica, zato sem ga opustil. Razočarani oče, ki je bil železniški revizor v penziji, mi je, ker mi je bilo vseeno kaj,

priskrbel službo prometnega uradnika pri državni železnici. Oglasila se je nuja lastne eksistence.

S težkim srcem sem se poslovil od razgibanega študentovskega življenja. Da ne utonem v puščobi vsakdanjega utripa uradništva, sem se v vseh krajih svojega službovanja takoj vključeval v delo amaterskih dramskih skupin. Kjer jih pa ni bilo, sem jih ustanavljal. V Rušah pri Mariboru pa sem se znašel v naravnost razkošnem amaterskem življenju z najboljšimi amaterskimi igralci, kar sem jih dotlej srečal. Moj predstojnik, postajni načelnik, je bil sam navdušen amater in je nemalokrat prevzel moj turnus službe, da sem lahko šel na vajo, kjer sem bil kot režiser in igralec zaželen.

Imel sem pa še privilegije v bližnjem mariborskem gledališču. V prostem času sem lahko prihajal ne le na predstave, temveč tudi na vaje, ki so me zanimale, kot dragocene izkušnje za moja amaterska prizadevanja, kako postaviti čimboljše predstave. Kot že večkrat, sem nekega dopoldne prišel na generalno vajo. Ravno so jo hoteli razpustiti zaradi obolelosti igralca. Komedijo, ki naj bi jo uprizorili, sem dobro poznal, vskočil sem namesto njega in rešil generalko in večerno premiero. Po njej mi je uprava gledališča ponudila angažma.

Osupnil sem. Prvič se je utrnila zavestna misel, da bi stopil v neoprijemljivi in vendar tako resnični svet igrilstva. Vabilo me je, saj sem tudi v amaterstvu okusil, kako opojno zapolnjuje nemir nepotešene praznine. Plašila pa me je njegova težko ulovljiva bežnost, tveganost doseči odrsko resničnost in toliko težja odgovornost igralca, česar sem se v amaterstvu tudi že zavedal.

Nisem se takoj odločil. Dogovorili smo se za ponoven preizkus. Z vlogo, ki sem jo oblikoval na vajah s poklicnim ansamblom, sem čez čas uspešno debitiral. Mesec dni pozneje z drugo vlogo prav tako tudi v ljubljanski Drami.

Treba se je bilo odločiti: ali Ljubljana ali Maribor. Odločil sem se za slednjega z mislijo, da bom več delal in se hitreje razvijal. Nisem se motil.

Taka je bila moja pot na gledališki oder. Videti je kot življenjsko naključje. Vendar so bile v obdobju, o katerem sem s tem namenom govoril, silnice, zunanje in notranje, ki so me, takrat meni nezavedno, usmerjale. Odločil sem se za igrilstvo, ko sem začutil, da bo samo umetniško izpovedovanje do kraja izpolnilo moje življenje.

Mon chemin à la scène

Dans cette courte autobiographie, l'acteur et metteur en scène toujours en fonction, Vladimir Skrbineš (né en 1902) nous raconte comment il fit ses débuts au théâtre: lorsqu'il était enfant et jeune homme »il épuisait ses forces vitales sur les pieds réels de la banalité« comme il dit lui-même mais il aimait bien visiter le théâtre provincial d'avant la première guerre mondiale vivant ainsi la période où notre théâtre demi-amateur commençait à mûrir en un théâtre professionnel. Lorsque pendant la première guerre mondiale le cinéma s'installa dans ce théâtre, le garçon de quinze ans reçut ce fait comme »métaphore de la ruine de toute notre vie spirituelle«. La guerre terminée, le théâtre slovène connut une nouvelle vie non seulement à Ljubljana mais aussi à Maribor. Alors il fit sa première entrée en scène dans la pièce »Matiček se ženi« (Le Mariage de Matiček) de Linhart. Quoique attiré par la musique, selon le désir de son père, il entreprit les études d'ingénieur d'électrothéchnique tout en collaborant dans les petits groupes de théâtre. Remplaçant une fois un acteur malade sur la scène du Théâtre National de Maribor, il eut pour la première fois l'idée d'entreprendre cette vie abstraite et concrète à la fois qu'est la vie de théâtre. Peu après, il fit sa décision.